

Ar platformose dirbantys asmenys taps darbuotojais?

dr. Justinas Usonis

VU TF privatinės teisės katedros docentas

Problema

- ar realiai „savarankiškai dirbantys asmenys“ darbo rinkoje yra nepriklausomi ir savarankiški?
- ar jie turi pakankamą socialinę apsaugą?
- ar praradus pajamas jiems nereikės valstybės pagalbos? Kokie lūkesčiai?

Problema

Direktyva (ES) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo:

- dauguma darbą platformoje atliekančių asmenų **turi kitą darbą** ar kitą pajamų šaltinį ir paprastai jų darbas yra mažai apmokamas;
- bet gali išnykti ribos tarp darbo santykių ir savarankiškos veiklos bei tarp darbdavių ir darbuotojų atsakomybės;
- **klaidingas užimtumo statuso klasifikavimas (misclassification)** sukelia neigiamas pasekmes susijusiems asmenims, nes dėl to gali būti apribotos jų galimybės naudotis esamomis darbo ir socialinėmis teisėmis;
- bylos ES valstybėse narėse parodė, kad tam tikrų rūšių darbo platformoje užimtumo statusas vis dar yra klaidingai klasifikuojamas, kur skaitmeninės darbo platformos tam tikru mastu vykdo **vadovavimą ir kontrolę**;
- **sukuriamos nevienodos veiklos sąlygos** įmonėms, kurios savo darbuotojus klasifikuoja tinkamai.

LT reguliavimas

Teisinė darbo sutarties apibrėžtis pateikiama DK 32 straipsnyje:

darbo sutartis yra darbuotojo ir darbdavio susitarimas, pagal kurį darbuotojas įsipareigoja **būdamas pavaldus** darbdaviui ir jo naudai **atlikti darbo funkciją**, o darbdavys įsipareigoja už tai **mokėti** darbo užmokestį.

LAT praktika:

Pavaldumas darbdaviui reiškia darbo funkcijos atlikimą, kai darbdavys **turi teisę kontroliuoti ar vadovauti** tiek visam darbo procesui, tiek ir jo daliai, **o darbuotojas paklūsta** darbdavio nurodymams ar darbovietėje galiojančiai tvarkai (DK 32 straipsnio 2 dalis).

CK v DK

LAT praktika:

darbo teisės normų reguliuojami santykiai pasižymi tuo, kad darbuotojas privalo **laikytis** darbovietėje nustatytos tvarkos (darbo laiko, darbo drausmės, darbo atlikimo metodų reikalavimų), **vykdyti** privalomus darbdavio nurodymus, veikti darbdavio **rizika** bei jo kontroliuojamas.

Užimtumo įstatymo sankcija:

1. Nelegaliu darbu laikomos fizinio asmens (darbuotojo) **pavaldžiai** kitam asmeniui (darbdaviui) ir jo naudai atlygintinai atliekamos darbo funkcijos, kai

darbdavys nesudaro **darbo sutarties** raštu ir (arba) nepraneša SODRAI <...>.

Bauda nuo ~ 3000 iki 25000 EUR, t.t. kiti veiklos apribojimai (migracijos dept. ir kt.).

Nauja ES direktyva

Direktyva (ES) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo:

Taikoma teisinė prezumpcija, kad skaitmeninės darbo platformos ir, naudojantis ta platforma, darbą platformoje atliekančio asmens santykiai yra **darbo santykiai, jei nustatomi faktai, rodantys vadovavimą ir kontrolę.**

Direktyva (ES) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo:

ypač svarbus yra **faktų viršenybės principas**, t. y. kad nustatant, ar egzistuoja darbo santykiai, visų pirma, turėtų būti remiamasi su faktiškai atliekamu darbu susijusiais faktais, įskaitant atlygį už darbą, o ne šalių pateiktu santykių aprašymu <...>.

Direktyva (ES) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo:

Jeigu skaitmeninė darbo platforma siekia nuginkčyti teisinę prezumpciją, jai tenka **pareiga įrodyti**, kad atitinkami sutartiniai santykiai nėra darbo santykiai, kaip apibrėžta pagal valstybėse narėse galiojančią teisę, kolektyvines sutartis ar praktiką, **atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką.**

ESTT praktika:

ES darbuotojo samprata turi tris pagrindinius ir pastovius elementus: **darbo tiekimas, atlyginimas ir pavaldumas**. Todėl esminis darbo santykių požymis yra tai, kad asmuo teikia paslaugas kitam asmeniui, **pagal to asmens nurodymus** ir mainais už tai gauna atlyginimą.

*The essential feature of an employment relationship , however, is that for a certain period of time a person **performs services for and under the direction** of another person in return for which he receives **remuneration** .*

ESTT praktika (B v Yodel):

Asmuo nelaikomas darbuotoju, jei jam suteikiama veiksmų laisvė:

- 1. pasitelkti subrangovus** arba pakaitinius asmenis, kad būtų atlikta paslauga, kurią jis įsipareigojo teikti;
- 2. priimti arba nepriimti** vykdymui įvairias tariamo darbdavio siūlomas užduotis arba vienašališkai nustatyti maksimalų tų užduočių skaičių;
- 3. teikti savo paslaugas bet kuriai trečiajai šaliai**, įskaitant tiesioginius tariamo darbdavio konkurentus, ir nustatyti savo veiklos valandas pagal tam tikrus parametrus ir pritaikyti savo laiką jo asmeniniam patogumui, o ne tik tariamo darbdavio interesams, su sąlyga, kad, pirma, šio asmens nepriklausomumas neatrodo fiktyvus ir, antra, neįmanoma nustatyti pavaldumo santykių tarp šio asmens ir jo tariamo darbdavio.

Darbo kontrolė pagal direktyvos projektą:

- (a) nustatyti viršutines DU ribas;
- (b) reikalauti, kad asmuo laikytųsi konkrečių privalomų atvykimo į darbą, elgesio su paslaugos gavėju arba darbo atlikimo taisyklių;
- (c) prižiūrėti, kaip atliekamas darbas, arba tikrinti darbo rezultatų kokybę, be kita ko, elektroninėmis priemonėmis;

Darbo kontrolė pagal direktyvos projektą:

(d) veiksmingai, taip pat ir taikant sankcijas, riboti laisvę pačiam asmeniui organizuoti savo darbą, visų pirma galimybę savo nuožiūra pasirinkti darbo valandas ar nebuvimo darbe laikotarpius, priimti ar atsisakyti atlikti užduotis arba pasitelkti subrangovus ar pakaitinius darbuotojus;

(e) veiksmingai riboti galimybę kurti klientų bazę arba atlikti darbą bet kuriai trečiajai šaliai.

Bet...

Valstybės narės iki 2026-12-02:

parengia tinkamas **gaires**, be kita ko, konkrečių ir praktinių **rekomendacijų forma**, kad skaitmeninės darbo platformos, darba platformoje atliekantys asmenys ir socialiniai partneriai **suprastų** ir įgyvendintų teisinę **prezumpciją**, įskaitant procesus dėl jos nugrinčijimo.

Išvados

Jei ginče dėl santykių nustatymo (klasifikavimo) bus surinkti įrodymai, kad platforma vadovauja ir kontroliuoja asmens veiklai teikiant paslaugas (įtakoja darbo valandas, „baudžia“ už nusižengimus darbo tvarkai ir pan.), tokie santykiai bus pripažinti darbo santykiais.

Pripažinom. Kas toliau?

Pripažino darbo santykiais. Kas toliau?

Ar DK pritaikytas platformų darbo ypatumams?

DK 112: **Darbo laiko norma nurodoma** darbo valandomis per savaitę, darbo valandomis per dieną ar kitą apskaitinį laikotarpį <...>

Oficiali Lietuvos ir VDI pozicija, kad darbo pagal poreikį LT negali būti. Išimtimi pagal skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų direktyvos 2019/1152 10 str. nepasinaudojome.

LT darbuotojo darbo modelis yra visiškai ar daugiausiai nuspėjamas.

Kada atsiras viršvalandžiai?

Pripažinom. Kas toliau?

Nedraudiminiai laikotarpiai.

Darbuotojas 3 mėnesius nedirbo platformoje. Sodra jį išregistruos?

Prastova. Ar darbdavys turės mokėti už prastovą?

Kas už viską sumokės?

Ačiū!